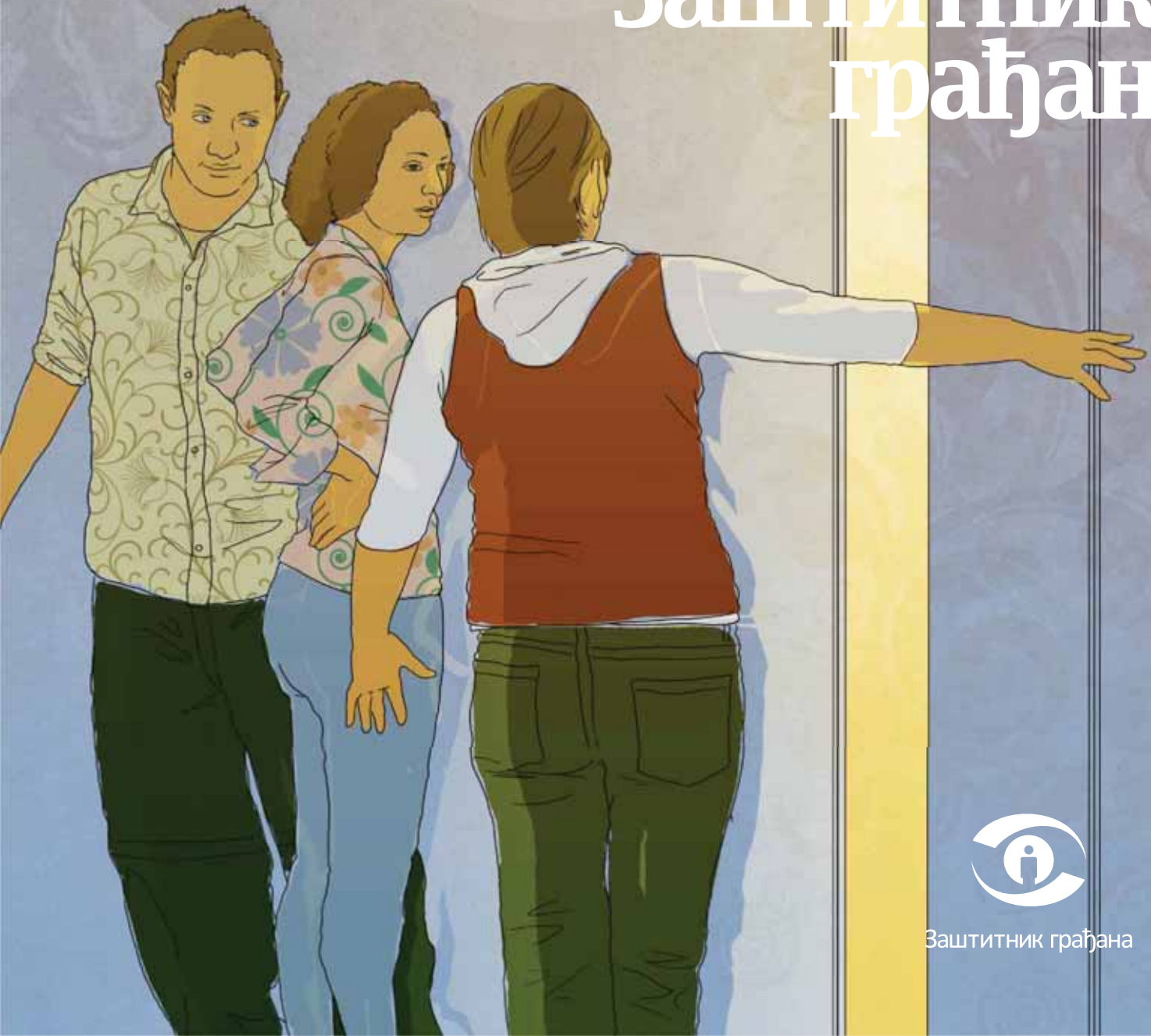

Упознај Заштитника грађана

Заштитник грађана

Поштовани средњошколци,

Верујем да сте се до сада у разним приликама сретали са конвенцијом о правима детета која деци до 18 година гарантује права која вам омогућавају да се развијате у здравом окружењу и да будете уважени као личности. Међутим, можда нисте знали да и у Србији, као и у многим земљама, постоји институција која се брине да се поштују права свих грађана – одраслих и деце. То је **Заштитник грађана**. Као неко ко је на челу те институције имам одговоран задатак да контролишем да ли друге институције поштују ваша права. Имам и велику привилегију да будем онај који се стара да ваши најбољи интереси добију увек предност и да буду задовољени. У томе ми највише помаже моја заменица задужена за права детета.

Постојање Конвенције о правима детета и закона наше земље не значи да повреде права више нема, већ да имамо начин да се против ње боримо.

Што сте старији, све је већа ваша одговорност да заштитите своја права и права других, вама блиских особа. У случају повреде права треба да се обратите надлежним особама или институцијама. Уколико не добијете одговарајућу помоћ – обратите се Заштитнику грађана. Моји сарадници и ја бићемо ваша подршка у остваривању и заштити ваших права.

У овој брошури ћете наћи објашњење функције Заштитника грађана: шта и како ради и како му се можете обратити.

Поздрав,

Заштитник грађана
Саша Јанковић

заменица Заштитника грађана
за права детета
Тамара Лукшић-Орландић

Заштитник грађана – шта је и ко је то?

Заштитник грађана је назив на српском језику за институцију омбудсмана која је први пут основана 1809. године у Шведској, а касније и у великом броју земаља Европе и света. Ова институција у свету постоји и под другим називима: омбудсман, парламентарни комесар, медијатор, народни адвокат.

Закон о заштитнику грађана усвојен је 2005. године, а за првог Заштитника грађана на нивоу Републике Србије изабран је Саша Јанковић, дипломирани правник из Београда. Саша Јанковић је свој петогодишњи мандат започео 23. јула 2007. године. Заменица заштитника грађана за права детета, Тамара Лукшић – Орландић, дипломирани политиколог, дуги низ година се бави питањима заштите и промоције права детета. Мандат је започела 1. новембра 2008. године.

Више о институцији Заштитника грађана можеш да сазнаш на интернет адреси Заштитника: www.zastitnik.gov.rs или да пошаљеш питање на e-mail адресу: zastitnik@zastitnik.gov.rs.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан]
[већ прилагођен узрасту]

Члан 1. Дефиниција детета

Деца су особе млађе од 18 година.

Члан 2. Недискриминација

Сва права у овој Конвенцији односе се на сву децу без икакве разлике. Држава је дужна да заштити децу од било какве дискриминације.

Члан 3. Најбољи интереси детета

Сви поступци према деци предузимаће се у најбољем интересу детета. Држава мора да обезбеди одговарајућу бригу за дете када родитељи или други који су то дужни не чине.

Члан 4. Остваривање права

Држава има обавезу да обезбеди да се сва права из ове конвенције остварују.

Члан 5. Усмеравање родитеља и развојне могућности детета

Држава је дужна да поштује права и одговорност родитеља и шире породице да усмеравају развој детета у складу са његовим могућностима.

Члан 6. Опстанак и развој

Свако дете има неотуђиво право на живот, а држава има обавезу да му/јој до максимално могућих граница обезбеди живот и развој.

Која је основна улога институције Заштитника грађана?

Циљ институције Заштитника грађана је да обезбеди поштовање постојећих закона и прописа којима се гарантују ваша права.

Заштитник грађана испитује притужбе грађана – одраслих и деце, или њихових родитеља, старатеља, на лош рад органа управе и на повреду или угрожавање њихових људских и мањинских слобода и права.

ОРГАНИ УПРАВЕ СУ ОРГАНИЗАЦИЈЕ КОЈЕ ПРИМЕНЈУЈУЋИ ЗАКОНЕ ОДЛУЧУЈУ О ПРАВИМА И ОБАВЕЗАМА ГРАЂАНА. ОРГАНИ УПРАВЕ СА КОЈИМА СЕ ГРАЂАНИ (ОДРАСЛИ И ДЕЦА) НАЈЧЕШЋЕ СУСРЕЋУ СУ: МИНИСТАРСТВА, АГЕНЦИЈЕ, СЕКРЕТАРИЈАТИ, ДИРЕКЦИЈЕ, ФОНДОВИ, ЗАВОДИ, ЈАВНА ПРЕДУЗЕЋА И УСТАНОВЕ, АЛИ И БОЛНИЦЕ, ДОМОВИ ЗДРАВЉА, ШКОЛЕ, ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД.

Заштитник грађана контролише органе који примењују законе и друге прописе Републике Србије.

Иако најчешће поступа по притужбама грађана, Заштитник грађана може деловати и по сопственој иницијативи, када на основу сазнања процени да је дошло до повреде људских права и слобода, односно до кршења права грађана.

Заштитник грађана може да предлаже и доношење нових или измене постојећих закона, када утврди да до повреда права грађана долази због непостојећих или недовољно квалитетних закона.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан
већ прилагођен узрасту]

Члан 7. Име и држављанство
Од рођења имаш право на име и право на држављанство.

Члан 8. Очување идентитета
Држава је обавезна да штити твој идентитет, држављанство и породичне везе и, ако је то потребно, да их поново успостави.

Члан 9. Одвајање од родитеља
Имаш право да живиш са својим родитељима/ родитељем, осим ако је то у супротности са твојим најбољим интересима. Ако си одвојен од једног или оба родитеља, имаш право да

одржаваш везе са сваким од њих.

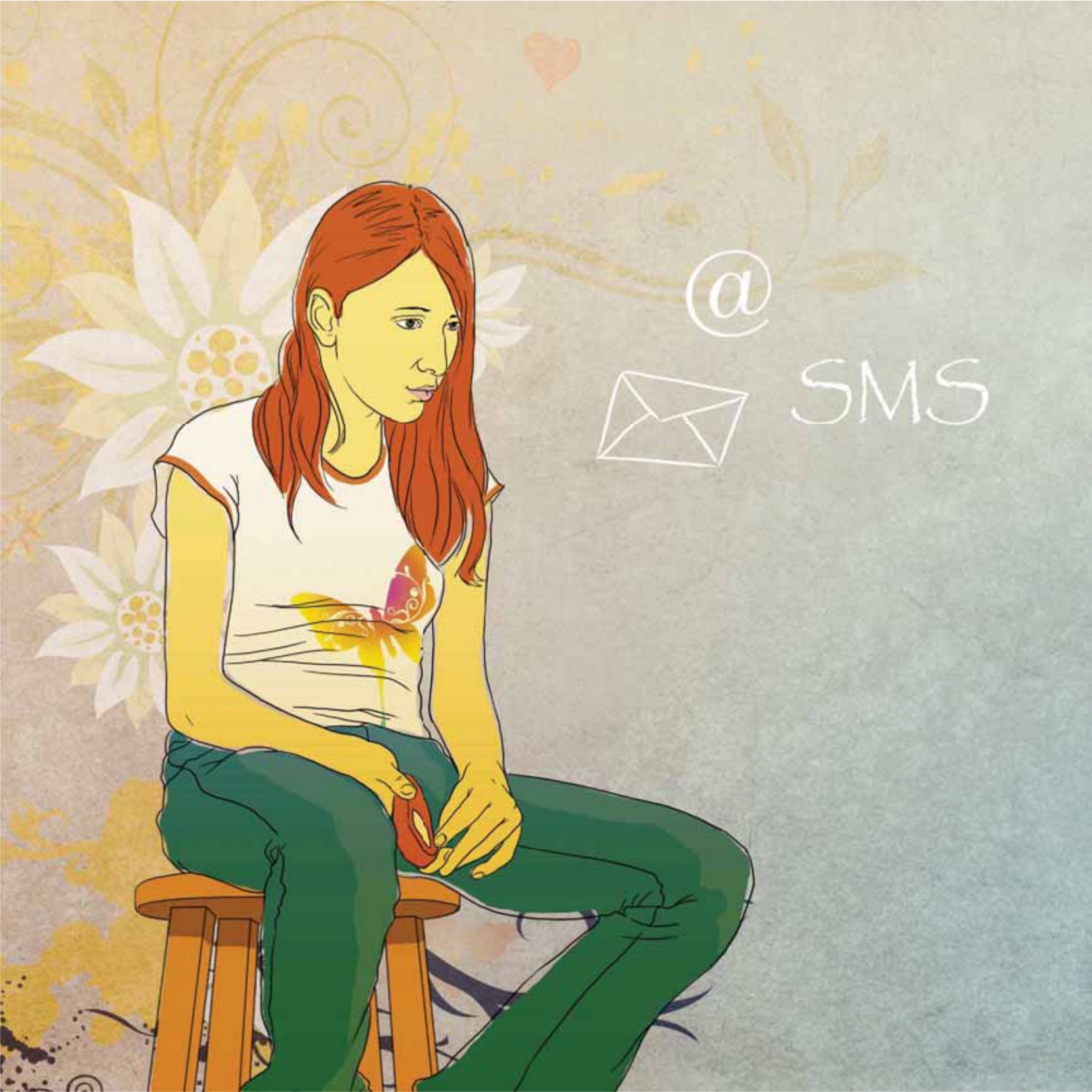
Члан 10. Право на спајање породице
Држава је обавезна да омогући спајање чланова породице, ако деца и родитељи живе у различитим државама; дете чији родитељи живе у различитим државама има право да држава односе и директне контакте са оба родитеља.

Члан 11. Незаконито пребацивање и задржавање деце у иностранству
Држава је обавезна да покуша да спречи незаконито пребацивање детета преко границе од стране родитеља или треће особе или да

помогне повратак детета у земљу.

Члан 12. Право на изражавање сопственог мишљења
Имаш право да изразиш своје мишљење и да се то мишљење узме у обзир у свим ситуацијама и процедурама које се тичу тебе.

Члан 13. Слобода изражавања
Имаш право да тражиш и примаш информације које те занимају и да изражаваш своје мишљење и ставове, али тако да тиме не повређујеш права других особа.

@

SMS

Како се можеш обратити Заштитнику грађана?

Можеш да поднесеш притужбу на адресу Заштитника, можеш да се јавиш телефоном, или да дођеш лично у канцеларију Заштитника и поразговараш са неким од његових сарадника. У твоје име то може да уради и твоја мајка или отац, твој старатељ или законски заступник.

Најједноставнији начин да поднесеш притужбу је да попуниш образац који је саставни део ове брошуре, а можеш и да га преузмеш у просторијама Заштитника грађана (Улица Милутина Миланковића 106, Нови Београд) или са интернет адресе www.zastitnik.gov.rs.

МОЖЕШ ДА ИМАШ ПУНО ПОВЕРЕЊЕ У ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА ЈЕР ЈЕ ОН, И ПО ЗАКОНУ, ДУЖАН ДА ЧАК И НАКОН ПРЕСТАНКА ФУНКЦИЈЕ ПОДАТКЕ КОЈЕ МУ ДАШ О СЕБИ ЧУВА КАО ТАЈНУ.

Важно је да имаш на уму да Заштитник грађана није прва институција којој се обраћаш у случају повреде права. Напротив, од њега тражиш помоћ када ти нико други пре тога није помогао, а у својој притужби треба да наведеш који су били твоји претходни кораци.

Подношење притужбе, као и читав поступак су потпуно бесплатни. Заштитнику грађана можеш да се обратиш на српском или твом матерњем језику.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан
већ прилагођен узрасту]

Члан 14. Слобода мисли, савести и вероисповести

Имаш слободу да изражаваш своје мисли и веру у складу са усмеравањем родитеља и законима своје земље.

Члан 15. Слобода удруживања

Имаш право да се срећеш са другима, да се окупљате и удружујете у удружења, све док то не повређује права других особа.

Члан 16. Право на заштиту приватности

Нико нема право да се меша у твоју приватност, породицу, дом и преписку. Имаш право на заштиту од увреде и клевета.

Члан 17. Право на приступ информацијама

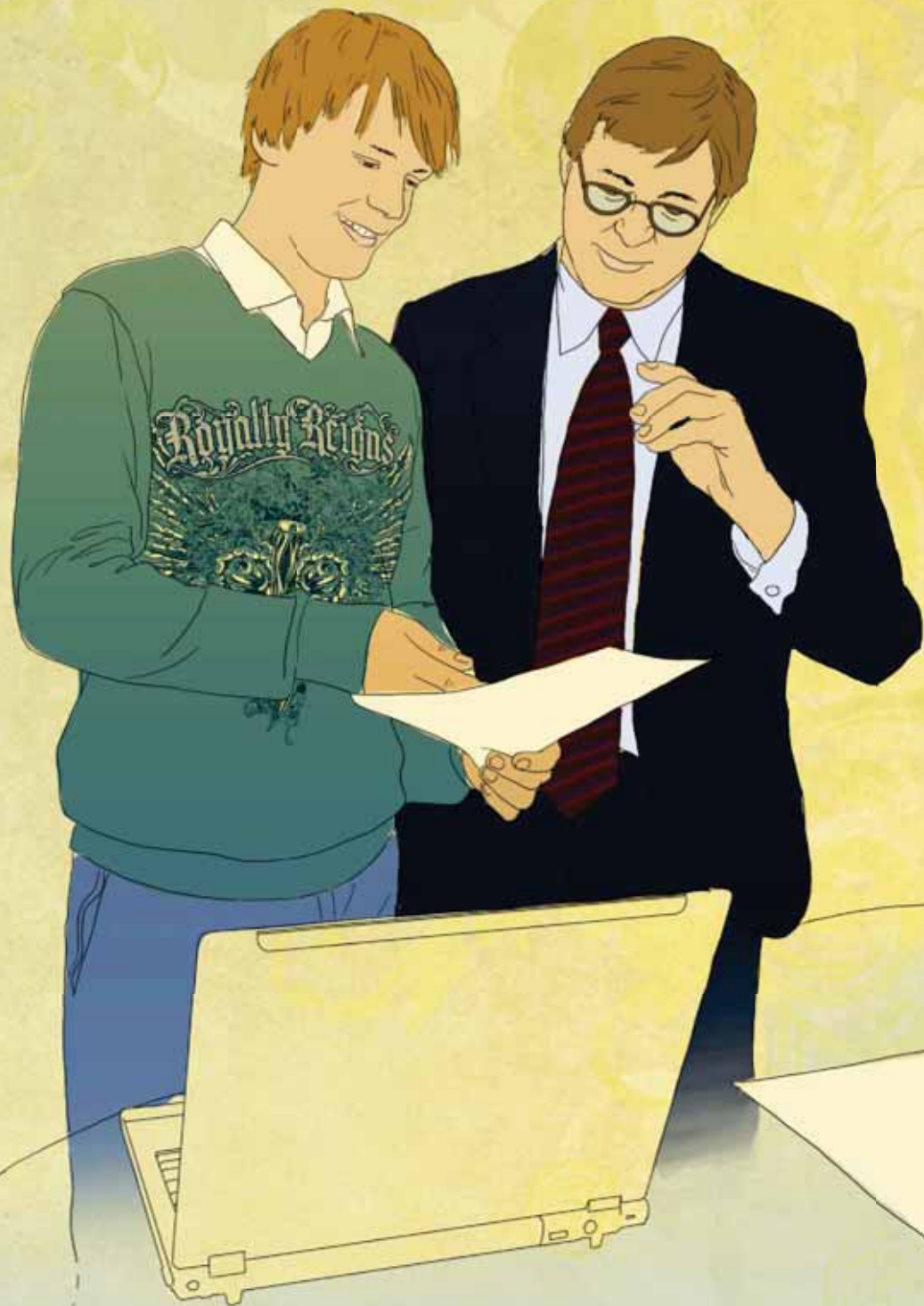
Држава је дужна да обезбеди да свако дете има приступ информацијама и материјалима из различитих медија, као и да предузме мере да заштити децу од штетних садржаја.

Члан 18. Одговорности родитеља

Држава је обавезна да подржава принцип заједничке одговорности оба родитеља за васпитање и развој детета; држава ће подржати родитеље у остваривању овог задатка.

Члан 19. Право на заштиту од злостављања и занемаривања

Држава је дужна да те заштити од свих облика лошег поступања родитеља или других особа одговорних за бригу о теби, да делује превентивно и кроз програме подршке.

Када Заштитник грађана није надлежан?

Заштитнику грађана не можеш да се жалиш на рад Народне скупштине, председника Републике, Владе Републике Србије, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва.

Заштитнику грађана не треба да се жалиш на друге грађане, или своје вршњаке, сем ако су ти грађани запослени у органима управе и својим радом или нерадом су повредили неко твоје право.

Важно је да знаш да Заштитнику грађана можеш да се обратиш и када ти је само потребан савет, или када ти није јасно од кога да тражиш заштиту или помоћ.

Како поступа Заштитник грађана?

Заштитник грађана ће пажљиво проучити твоју притужбу, а потом испитати како су поступали органи управе и појединци на чији се рад жалиш.

Ако утврди да има пропуста, Заштитник грађана тражи од органа управе да пропусте исправе и препоручује како да то ураде. Орган управе мора да обавести Заштитника шта је урадио или, ако није ништа урадио, да образложи разлоге таквог (не)поступања. Осим тога, Заштитник грађана може да посредује, даје савете и мишљења и утиче на унапређење рада органа управе и тиме да допринесе заштити твојих слобода и права.

МОЛИМО ТЕ ДА ИМАШ У ВИДУ ДА ЈЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРИТУЖБЕ У ВЕЗИ СА ПОВРЕДОМ НЕКОГ ТВОГ ПРАВА ПОТРЕБНО ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ И ДА ИМАШ СТРПЉЕЊА И ПОВЕРЕЊА У ИСКРЕНОСТ И ДОБРОНАМЕРНОСТ ЗАШТИТНИКА И ЊЕГОВИХ САРАДНИКА.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан
већ прилагођен узрасту]

Члан 20. Заштита деце без породице
Држава је дужна да обезбеди посебну заштиту деци без породице, или родитељског старања и да обезбеди другу врсту породичног смештаја детету или смештај у установу, водећи рачуна о култури у којој је дете до тада живело.

Члан 21. Усвојење детета
Усвојење детета се примењује само ако је у најбољем интересу за дете и уз све потребне мере заштите детета.

Члан 22. Права избегле деце
Посебна заштита биће обезбеђена деци избеглицама; држава је дужна да сарађује са организацијама које у томе пружају заштиту и помоћ.

Члан 23. Права деце са инвалидитетом и другим сметњама у развоју
Деца са инвалидитетом или тешкоћама у развоју имају право на посебну бригу, образовање и оспособљавање тако да остваре највећу могућу самосталност и што активније учествују у животу заједнице.

Члан 24. Право на здравље и здравствену заштиту
Имаш право на највиши могући стандард здравствене заштите и приступ здравственим и медицинским службама.

Члан 25. Периодична провера смештаја деце
Свако дете које је смештено у неку од институција ради неге, заштите или лечења, има право да се услови тог смештаја редовно проверавају.

Ако ти други нису помогли, како да верујеш Заштитнику грађана?

Треба да знаш и да ће Заштитник грађана, бавећи се твојом притужбом, поштовати следећа правила:

- Пажљиво ће испитати како су поступали органи управе и појединци на чије поступке имаш притужбу;
- Ниједну одлуку која се тебе тиче неће доносити без твоје сагласности;
- Решавајући твој проблем, водиће рачуна да ради у твом најбољем интересу;
- Поштоваће твоју приватност и располагаће информацијама које му дајеш само у току и за потребе решавања твог проблема;
- Ако су ти права заиста угрожена, стаће на твоју страну и заштитити те, а ако нису, објасниће ти зашто ниси у праву.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан]
већ прилагођен узрасту]

Члан 26. Права на социјалну заштиту
Свако дете има право на социјалну заштиту, укључујући и социјално осигурање.

Члан 27. Право на одговарајући животни стандард
Свако дете има право на одговарајући животни стандард у чему основну улогу имају родитељи. Држава је дужна да, када је то неопходно, помаже родитељима у испуњавању тог права.

Члан 28. Право на образовање
Свако дете има право на образовање. Држава је дужна да обезбеди бесплатно основно образовање, доступно свима и да предузме мере да развије различите облике средњег образовања доступне свој деци. Школска дисциплина ће се спроводити тако да поштује достојанство детета.

Члан 29. Циљеви образовања
Образовање треба да буде усмерено на развој личности и талената сваког ученика; да га припреми за активан живот када одрасте; да развије поштовање основних људских права; да развија поштовање сопствене културе и националних вредности, као и вредности других; да изгради однос поштовања и заштите животне средине.

Примери притужби

Име и презиме
Момчило Р.

Орган или организација на коју се односи притужба (адреса, телефон).
Дом здравља општине X.

Сажети опис повреде права. Наведите податке о поступку, акту (решење, закључак и слично са бројем и датумом доношења, уколико постоји) или радњи којом Вам је повређено право.

На систематском прегледу на почетку школске године зубар ми је рекао да треба да поправам два зуба. После извесног времена отишао сам код свог зубара у дом здравља, али ми је он рекао да нема материјала и да дођем неки други пут. Када сам дошао следећи пут, мој зубар је био на боловању, а лекарка на замени ми је рекла да она ради само хитне случајеве и да сачекам свог зубара. Када сам коначно стигао до свог зубара, зуб је већ био толико пропао да је морао да се вади.

Чуо сам да постоји заштитник права пацијената у Дому здравља и отишао да се жалим због таквог односа према мени. Та госпођа ми је рекла да се дешава да недостаје материјал, али да је зубарка на замени била обавезна да ме прими, посебно зато јер још немам 18 година, а деца и млади имају посебну заштиту. Зуб наравно нико није могао да ми врати. Зато пишем Вама да помогнете да се другој деци не дешавају сличне, или још горе ствари у домовима здравља и болницама.

Да ли сте се раније и којим поводом обраћали Заштитнику грађана?
Ово је прво обраћање.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан
већ прилагођен узрасту]

Члан 30. Права деце припадника националних мањина

Деца из мањинских заједница имају право да уживају сопствену културу, да исповедају сопствену веру и да користе свој матерњи језик.

Члан 31. Право на одмор, игру и културне активности

Имаш право на слободно време, одмор и игру, да учествујеш у културним и уметничким активностима.

Члан 32. Заштита од дечјег рада

Држава је дужна да заштити децу од укључивања у рад који представља претњу њиховом здрављу, образовању или развоју; држава је дужна да утврди минимум година за запошљавање и да уреди услове запошљавања.

Члан 33. Заштита од употребе дрога

Држава је дужна да те заштити од незаконите употребе дроге и укључивања у производњу и промет дроге.

Члан 34. Заштита од сексуалног искоришћавања

Имаш право на заштиту од свих облика

сексуалног искоришћавања и злостављања, укључујући проституцију и учешће у порнографији.

Члан 35. Заштита од трговине и продаје деце

Држава је дужна да учини све да спречи сваки облик отмице, продаје или трговине децом.

Члан 36. Заштита од других облика искоришћавања

Имаш право на заштиту од свих облика искоришћавања, поред оних наведених у чл. 32, 33, 34 и 35 ове Конвенције.

Име и презиме
Милица М.

Орган или организација на коју се односи притужба (адреса, телефон).
Центар за социјални рад

Сажети опис повреде права. Наведите податке о поступку, акту (решење, закључак и слично са бројем и датумом доношења, уколико постоји) или радњи којом Вам је повређено право. Живим са мајком, очухом и млађим братом. Већ две године ме очух сексуално малтретира. Када мајка нешто примети, или јој се ја пожалим обично каже да га ја провоцирам. Испричала сам прво најбољој другарици и она ме је саветовала да одем код школског психолога и да јој испричам проблем. После је психолог звала моју мајку, која је рекла да ја уображавам. Психолог је ипак пријавила све Центру за социјални рад. Они су долазили код нас кући да разговарају. Мајка и очух су све негирали, а очух је рекао да ја хоћу да уништим њихов брак. Желим да одем од куће. Имам баку по оцу у другом граду. Помозите ми да одем и живим нормално као сви моји вршњаци.

Прилози (копије одлука, извода, извештаја, потврда, изјава, докумената и других доказа) којима потврђујете или поткрепљујете наводе притужбе.
Мишљење школског психолога.

Напишите која сте правна средства искористили пре обраћања Заштитнику грађана (пред којим органом и када).
Као и да није вођен поступак у Центру за социјални рад. Једном су дошли и више никад.

Да ли сте се раније и којим поводом обраћали Заштитнику грађана?
Нисам се ранија обраћала Заштитнику грађана.

Име и презиме
Давор К.

Орган или организација на коју се односи притужба (адреса, телефон).
Центар за социјални рад

Сажети опис повреде права. Наведите податке о поступку, акту (решење, закључак и слично са бројем и датумом доношења, уколико постоји) или радњи којом Вам је повређено право. Живим у хранитељској породици од своје треће године, а сада имам 16 година. Идем у други разред машинске школе и понављао сам први разред. Мој проблем је у томе што немам много времена за учење (зато сам и понављао). Моји хранитељи имају велико имање. Од малих ногу сам имао разна задужења, а последње 4 године помажем у свим пословима на имању. Када им кажем да не могу да радим у пољу, да морам да учим, они се љуте и кажу да сам незахвалан и да свеж ваздух може само да ми помогне. Ја желим да помогнем својим родитељима/хранитељима, али када дође распуст. Док идем у школу то ми представља велики проблем, а родитељи се онда љуте. Ишао сам у Центар за социјални рад, а они су ми рекли да су моји хранитељи добри људи и да ја не знам то да ценим и да ако желим могу да пишем Министарству за социјалну политику, али се мени учинило да је боље да се јавим вама. Чуо сам на ТВ за вас и некако се снашао за адресу.

Напишите која сте правна средства искористили пре обраћања Заштитнику грађана (пред којим органом и када).
У Центру ми нису ништа помогли, углавном су ме критиковали. Молим Вас да ми помогнете да решим овај проблем, јер до сада нисам имао помоћ оних којима сам се обраћао.

Да ли сте се раније и којим поводом обраћали Заштитнику грађана?
Нисам се раније обраћао Заштитнику.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

[текст није интегралан
већ прилагођен узрасту]

Члан 37. Заштита од мучења и лишавања слободе
Држава је дужна да обезбеди да ниједно дете не буде изложено мучењу, окрутном, нехуманом или понижавајућем поступању или кажњавању, доживотном затвору, незаконитом хапшењу или лишавању слободе. Деца која су у притвору морају бити одвојена од одраслих, имају право на контакте са породицом и приступ правној и другој врсти помоћи.

Члан 38. Оружани сукоби
Држава мора да обезбеди да ниједно дете млађе од 15 година не може да учествује у непријатељствима или да буде укључено у

оружане снаге. Истовремено држава је дужна да обезбеди заштиту и бригу за децу која су погођена оружаним сукобима.

Члан 39. Опоравак деце жртава
Држава је дужна да обезбеди одговарајући физички и психички опоравак и укљученост деце и младих који су жртве било каквог запуштања, искоришћавања, злостављања, мучења или понижавајућих поступака или оружаних сукоба.

Члан 40. Примена правосудних мера за децу
Деца која су осумњичења или оптужена да су

починила неко кривично дело, имају право на поштовање својих људских права и на поступак којим се подстиче њихово достојанство, осећање личне вредности и води рачуна о његовом узрасту и потреби друштвене интеграције након издржавања казне.

Чланови 41–54. говоре о томе како одрасли, владе и међународне организације треба заједно да раде да би обезбедили поштовање ових права у свакој конкретној ситуацији и према сваком детету.

Република Србија

Заштитник грађана

Милутина Миланковића 106 | 11070 Нови Београд
телефон (011) 214 22 81 | факс (011) 213 54 56
zastitnik@zastitnik.gov.rs

www.zastitnik.gov.rs

Misija u Srbiji

ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU
BEZBEDNOST I SARADNJU

штампање ове брошуре
омогућила је Мисија ОЕБС у Србији

www.osce.org/serbia